

**Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Katowicach**

Katowice, dnia 19 kwietnia 2011 r.

**Zarząd
Jastrzębskiej Spółki Węglowej SA**

LKA-4110-02-01/2010/R/10/011

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

Na podstawie art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o *Najwyższej Izbie Kontroli*¹, zwanej dalej „ustawą o NIK”, Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach przeprowadziła kontrolę w Jastrzębskiej Spółce Węglowej SA KWK „Jas-Mos”, zwanej dalej „Kopalnią”, w zakresie realizacji zadań związanych z usuwaniem przez przedsiębiorcę górniczego szkód wywołanych ruchem zakładu górniczego.

W związku z kontrolą, której wyniki przedstawione zostały w protokole kontroli, podpisanym w dniu 21 stycznia 2011 r., Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 60 ustawy o NIK, przekazuje Zarządowi niniejsze wystąpienie pokontrolne.

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działania Kopalni w zakresie spraw objętych kontrolą, pomimo stwierdzonych nieprawidłowości.

Powyższą ocenę uzasadniają następujące oceny częściowe i ustalenia kontroli:

I. NIK ocenia pozytywnie:

1. Działania Zarządu JSW SA i Kopalni związane z zapewnieniem warunków organizacyjno-prawnych do realizacji obowiązków i uprawnień przedsiębiorcy, wynikających z ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. *Prawo geologiczne i górnicze*².

Zarządzeniem Prezesa Zarządu JSW SA nr 14/VII/2010 z dnia 15 lipca 2010 r. wprowadzono w Spółce „*Regulamin postępowania przy naprawianiu szkód spowodowanych ruchem zakładu górniczego i organizacja służb ds. szkód*”, który określał

¹ Dz. U. z 2007 r. Nr 231, poz. 1701 ze zm.

² Dz. U. z 2005 r. Nr 228, poz. 1947 ze zm. zwana dalej „Pgg”

procedury postępowania w podległych zakładach górniczych przy naprawianiu szkód spowodowanych ruchem zakładu górniczego. Na jego podstawie, dla potrzeb wdrażania i realizacji zadań naprawczych z tytułu szkód wynikających z ruchu zakładu górniczego, w Biurze Zarządu JSW SA powołano Komisję Oceny Projektów Usuwania Szkód JSW SA, a na szczęblu Kopalń Komisje Oceny Projektów Usuwania Szkód KWK, których zadaniem była ocena przedsięwzięć i dokumentacji związanej z zapobieganiem i usuwaniem szkód wywołanych ruchem zakładu górniczego.

W okresie objętym kontrolą Kopalnia eksploatowała złoża „Jas - Mos” położone na terenie miasta Jastrzębie Zdrój oraz gmin Mszana i Godów na podstawie dodatku nr 3 do Projektu zagospodarowania złoża (PZZ), opracowanego zgodnie z art. 54 *Pgg*, przyjętego bez zastrzeżeń przez Ministra Środowiska w dniu 31 października 2007 r., oraz dodatku nr 4, przyjętego bez zastrzeżeń w dniu 17 lutego 2009 r. W dodatkach tych uwzględniono zagadnienia dotyczące m.in. wpływów eksploatacji górniczej na powierzchnię, przewidywaną profilaktykę górniczą i budowlaną oraz scharakteryzowano obiekty powierzchniowe wymagające ochrony.

Zgodnie z art. 53 *Pgg*, dla terenu górniczego powinien być sporządzony miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, w którym m.in. można było w szczególności określić obiekty lub obszary, dla których wyznacza się filar ochronny, w granicach którego, ze względu na ochronę oznaczonych dóbr, wydobywanie kopalin nie może być prowadzone albo może być dozwolone tylko w sposób zapewniający ochronę tych dóbr.

Miasto Jastrzębie Zdrój oraz Gmina Mszana posiadały uchwalone plany zagospodarowania przestrzennego, obejmujące części terenu górniczego Kopalni, w których filary te wyznaczono.

W dodatku nr 4 do PZZ ³, na części obszaru gminy objętego filarem ochronnym⁴, gdzie skutki wpływów eksploatacji górniczej nie mogą przekraczać III kategorii terenu górniczego⁵, Kopalnia zaprojektowała przyszłą eksploatację w ten sposób, że warunek ten może zostać przekroczony⁶. NIK zwraca uwagę, że planowana eksploatacja, pomimo

³ Dodatek nr 4 do Pzz został sporządzony w związku z zmianą koncepcji zagospodarowania złoża w pokładzie 510/2łg i 510/2

⁴ ustanowionym dla zabudowy wysokiej miasta Jastrzębie Zdrój decyzją OUG w Rybniku z dnia 18.08.1973 r. I.dz. 14/9/73

⁵ Kategoria terenu górniczego – kategoria zagrożenia, jakie teren stwarza dla obiektów budowlanych, wyznaczona przez określone parametry deformacji ciągłych i nieciągłych. Kategorie terenów górniczych określa pięciostopniowa skala, przy czym na terenach objętych kategorią I występują szkody najłagodniejsze, natomiast w przypadku kategorii V w ogóle nie zaleca się wznoszenia obiektów.

⁶ Dotyczy to obszaru o powierzchni ~ 0,05 km², na północnych obrzeżach filara ochronnego dla miasta Jastrzębie Zdrój w rejonie ulicy Pszczyńskiej, gdzie wpływy projektowanej eksploatacji mogą przekroczyć IV kategorię terenu górniczego.

zastosowania podszkazy hydraulicznej minimalizujacej negatywne oddziaływanie na powierzchnię, w przypadku gdy jej skutki przekroczą wartość odpowiadającą III kategorii terenu górnicego, będzie działaniem niezgodnym z koncesją.

Kopalnia w latach 2008–2010 posiadała zatwierdzony przez Dyrektora OUG w Rybniku i pozytywnie zaopiniowany przez Wójta Gminy Mszana i Prezydenta Miasta Jastrzębie Zdrój plan ruchu zakładu górnicego. W planie tym, zgodnie z art. 64 *Pgg*, określono przedsięwzięcia zapobiegające powstawaniu szkód górnicezych oraz ich naprawienie. Jak ustalono, Kopalnia realizowała wymogi zawarte w planie ruchu, w szczególności dotyczące prowadzenia obserwacji geodezyjnych i budowlanych.

2. Działania Kopalni związane z ustalaniem rzeczywistych szkód powstałych na skutek eksploatacji górnicej oraz podejmowaniem decyzji o ich naprawie lub ewentualnym przyznaniu odszkodowania za wyrządzone szkody.

W latach 2008–2009 do Działu Szkód Górnicezych Kopalni wpłynęło odpowiednio 232 i 240 wniosków o naprawę szkód wywołanych ruchem zakładu górnicego, z czego Kopalnia, jako zasadne, uznała odpowiednio 190 i 240. Całkowite koszty naprawy szkód, jakie poniosła Kopalnia w tym okresie, wyniosły odpowiednio 8.810,1 tys. zł i 6.722,3 tys. zł, w tym koszty wypłaconych odszkodowań za uszkodzone obiekty budowlane, zrealizowanych na podstawie art. 95 *Pgg* ust. 1, wyniosły odpowiednio 2.723,1 tys. zł i 1.036,1 tys. zł.

Z analizy 30 wniosków o naprawę szkód wywołanych ruchem zakładu górnicego wynika, że rozpatrzono je zgodnie z ustalonymi przez Prezesa Zarządu JSW SA procedurami postępowania przy naprawianiu szkód spowodowanych ruchem zakładu górnicego. W 19 spośród ww. wniosków Kopalnia, na podstawie art. 95 ust. 1 *Pgg*, wypłaciła odszkodowania, jako formę naprawy szkody, przyjmując że przywrócenie stanu poprzedniego lub koszty tego przywrócenia rażąco przekraczałyby wielkość poniesionej szkody. Z analizy dokumentacji odszkodowawczej wynika jednak, że w trzech przypadkach Kopalnia nie zastosowała się do dyspozycji zawartej w art. 95 ust. 1 *Pgg*.

W dwóch przypadkach, na wniosek Kopalni, zawarto ugody sądowe, na mocy których odstąpiono od restytucji naturalnej⁷, wypłacając odszkodowania w wysokościach równych ich kosztom, pomimo że opinie budowlane, wykonane przez biegłych sądowych, wskazywały w jednym przypadku na możliwość skutecznej rektyfikacji⁸, a w drugim,

⁷ restytucja naturalna - przywróceniu do stanu istniejącego przed wyrządzeniem szkody,

⁸ dotyczy to budynku w Jastrzębiu Zdrój przy ul. Okopowej 16 – wysokość odszkodowania 488.000,00 zł,

że remont był ze względów technicznych i ekonomicznych uzasadniony⁹. Należy podkreślić, że przed zawarciem ugód sądowych Kopalnia proponowała poszkodowanym restytucję naturalną jako formę naprawy szkód.

W ocenie NIK, nie podważając treści zawartych ugód sądowych, Kopalnia niezasadnie zaproponowała odszkodowanie w wysokości równej kosztom remontu, naruszając art. 95 ust. 1 *Pgg*, zgodnie z którym wypłata odszkodowania jest możliwa jedynie wówczas, gdy koszty restytucji naturalnej rażąco przekraczają wartość odszkodowania.

W trzecim przypadku - budynku w Gogołowej przy ul. Okrężnej 11 - Kopalnia wypłaciła 168.000,00 zł odszkodowania, ustalonego przez rzeczoznawcę majątkowego, ponad trzykrotnie przewyższające koszty naprawy uszkodzeń (50.000,00 zł), wynikłych z tytułu eksploatacji już dokonanej, czyli z naruszeniem art. 95 ust. 1 *Pgg*. Decyzję o zastosowaniu takiej formy naprawy szkody podjęto jedynie na podstawie opinii górnictwo-geologicznej i analizy techniczno-ekonomicznej, wykonanej przez uprawniony podmiot zewnętrzny, która to opinia, z uwagi na nieodczuwalne wychylenie budynku (10 ‰), nie przewidywała rektyfikacji¹⁰ budynku lecz tylko jego remont. Dyrektor Kopalni decyzję o wypłacie jednorazowego odszkodowania wyjaśnił niekorzystnym położeniem budynku, tj. w rejonie występowania uskoku gogołowskiego. W ocenie Dyrektora, powyższe w połączeniu z planowaną w tym rejonie do 2014 r. eksploatacją mogłyby w przyszłości skutkować koniecznością ponoszenia dalszych nakładów na remonty, których wysokość znacznie przekroczyłaby obecną wartość budynku, co w konsekwencji mogłoby być działaniem niegospodarnym.

Celem potwierdzenia powyższej decyzji Kopalnia nie zleciła wykonania dodatkowej opinii budowlanej, na podstawie której można byłoby stwierdzić czy rzeczywiście stan techniczny budynku ulegnie pogorszeniu wskutek planowanej do roku 2014 eksploatacji górniczej. W aktach sprawy nie było dokumentu potwierdzającego zasadność, podjętej przez Komisję Oceny Projektów Usuwania Szkód KWK, a następnie przez Dyrektora, decyzji o zastosowaniu tej formy naprawy szkody.

W przypadku naprawy szkód, wywołanych ruchem zakładu górniczego, Kopalnia, na podstawie art. 95 ust. 1 *Pgg*, zawierała z poszkodowanymi ugody, w których zobowiązywali się oni w określonym terminie opuścić budynek, a Kopalnia na własny koszt dokonać jego rozbiórki.

⁹ dotyczy to budynku w Połomi przy ul. Podgórznej 7 – wysokość odszkodowania 337.370,00 zł,

¹⁰ rektyfikacja - przywrócenie stanu poprzedniego poprzez pionowanie budynków,

NIK zwraca uwagę, że spośród 21 budynków mieszkalnych poddanych analizie, za które Kopalnia, na podstawie art. 95 ust. 1 *Pgg*, wypłaciła w latach 1998–2010 odszkodowanie, do dnia zakończenia kontroli 12 nadal zamieszkiwano. W trzech przypadkach odszkodowane budynki sprzedano, a nowi właściciele do dnia zakończenia kontroli nadal je zamieszkiwali. Skutkiem nieegzekwowania zapisów ugód było m.in. to, że podczas intensywnych opadów atmosferycznych, które miały miejsce w miesiącach maj-czerwiec 2010 r. trzech właścicieli budynków, odszkodowanych głównie z powodu usytuowania na terenach zalewowych, wystąpiło do Gminy Mszana o wypłatę zasiłków powodziowych na łączną kwotę 46.241,06 zł. Dodatkowo, jeden z nowych właścicieli zwrócił się z wnioskiem do Kopalni o ponowną naprawę szkód, który to wniosek Kopalnia załatwiła odmownie. NIK przyjmuje wyjaśnienia Dyrektora Kopalni, w których przyczynę niedokonywania rozbiórki obiektów już odszkodowanych tłumaczył tym, że Kopalnia nie posiada instrumentów prawnych pozwalających na zmianę deklaracji dotyczącej rozbiórki (a zawartej w treści ugody) na tytuł prawny, w oparciu o który można by było deklarację ugody egzekwować.

3. Działania Zespołu Kontroli Wewnętrznej JSW SA

W 2008 r. Zespół Kontroli Wewnętrznej JSW SA przeprowadził w Kopalni kontrolę prawidłowości zlecania oraz rozliczeń robót objętych planem napraw szkód górniczych w 2007 r. Pracownicy Zespołu, analizując 5 wniosków o naprawę szkód górniczych, ocenili pozytywnie obszar objęty kontrolą, a jedyną nieprawidłowością było nieudzielenie poszkodowanemu, w terminie 30 dni od daty dostarczenia wniosku, pisemnej odpowiedzi dotyczącej propozycji wdrożenia procedury ugodowego załatwienia sprawy. Efektem przeprowadzonej kontroli było wyeliminowanie powyższej nieprawidłowości, co potwierdziła kontrola NIK.

II. Jednocześnie NIK ocenia negatywnie niedokonanie rozbiórki obiektu uszkodzonego działalnością górniczą, gdzie naprawa szkody nastąpiła w trybie art. 94 ust. 2 *Pgg*.

Spośród poddanych analizie wniosków o naprawę szkód górniczych, w jednym przypadku Kopalnia dokonała naprawy szkody na podstawie art. 94 ust. 2 *Pgg*, tj. poprzez tzw. „budownictwo zastępcze”. Dotyczyło to budynku położonego w Gogołowej przy ul. Morcinka 5. Naprawa szkody polegała na dostarczeniu poszkodowanemu nowego budynku w miejsce obiektu uszkodzonego działalnością górniczą. Uszkodzonego budynku przez okres 17 lat nie rozebrano, pomimo że Kopalnię, jako inwestora zastępczego, zobowiązano do jego rozbiórki.

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi, Najwyższa Izba Kontroli wnosi o:

1. Podjęcie skutecznych działań celem dokonania rozbiórki budynku położonego w Gogołowej przy ul. Morcinka 5.

Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach, na podstawie art. 62 ust. 1 ustawy o NIK, oczekuje przedstawienia przez Zarząd, w terminie 15 dni od daty otrzymania niniejszego wystąpienia pokontrolnego, informacji o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosku bądź o działaniach podjętych w celu realizacji wniosku lub przyczyn niepodjęcia takich działań.

Zgodnie z treścią art. 61 ust. 1 ustawy o NIK, w terminie 7 dni od daty otrzymania niniejszego wystąpienia pokontrolnego, przysługuje Zarządowi prawo zgłoszenia na piśmie do Dyrektora Delegatury Najwyższej Izby Kontroli w Katowicach umotywowanych zastrzeżeń w sprawie ocen, uwag i wniosku, zawartych w tym wystąpieniu.

W razie zgłoszenia zastrzeżeń, zgodnie z art. 62 ust. 2 ustawy o NIK, termin nadesłania informacji, o którym mowa wyżej, liczy się od dnia otrzymania ostatecznej uchwały właściwej komisji NIK.